

életet szerezzünk és terjesszünk. Végül sosem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a dialektika nem holt és befejezett tudomány, hanem napról-napra terebélyesedik; nem dogma, hanem szellem, amely át kell, hogy hassa elképzeléseinket és akarásainkat. Elméleti ismereteink gyarapítása pedig, biztosabbá teszi ítéletünket, acélosabbá kitaratásunkat és erőt ad a harcra.

Hajdú Vilmos

Lányok a lámpagyárban

Egy modern Gulliver azt hihetné, hogy a Nők Országába tévedt. Lehet azonban, hogy elhamarkodott megfigyelése ellen a lakosság erélyesen tiltakozna. A lámpagyári munkásnők aligha lennének hajlandók a nők országának tekinteni egy olyan közösséget, amelyben — férfiak uralkodnak. Közel ezer nő munkáját legfeljebb egy tucat férfi irányítja. Száz és száz munkásnő között, akiknek öltözködését a proletár életszínvonal formaruhakényszer nélkül is nyomottan egyhangúvá teszi, időnként elsuhan két-három férfi-munkaköpeny: az üzemvezető mérnökök; olykor megjelenik három-négy olajfoltos barna munkakabát: a gépeket javító és karbantartó mechanikusok; végül négy-öt erősen dekoltált férfiritró: a kifejezetten súlyos testmunkát végző napszámosok.

A terem százhetven méter hosszú és negyven méter széles, középen szabályos gyalogjáróval. Jobbra-balra hosszú asztaloknál tömött sorokban ülnek a nők.

Gulliverünk, aki természetesen a jóindulatú és érdeklődő közeposztályból jön, a régies-régi ipari forradalomról szóló avult könyvek kísértő emlékei alapján képzelettel el a dolgot. Lelki szemei előtt úgy jelenik meg a gyári munkásnő, mint barázdás arcú proletár családanya, aki feltucatnyi éhes gyermekszáját próbál jóllaktatni s aki szombat estétként kisírt szemmel ácsorog iszákos férje után a kocsmajátóban. A gyárban azonban csak fiatal lányokat talál, arenkon a tűnő ifjúság gyorsan múlandó jegyével. A klasszikus mintaképhez igazodó proletárasszonyok már egészen ritkák a gyárban. Egy-kettő maradt még meg, mint emlék a lámpagyártás őskorából, kiszolgált takarítónői minőségben.

A munka nagyvonalú szemrontó. Ez az egyszerű tényállás a munkásfelvétel szempontjából könnyörtelen norma. Azt követeli, hogy csak fiatal és kifosztalan szemű munkásnők üljenek a hosszú asztalok mellé. 16—24 éves korhatár jelzi a felvételre való alkalmasságot. De aki véletlenül szemüveget visel, akár ne is jelentkezzen, ha mindjárt csak tizenhatéves is. Mert mi lesz, ha mindjárt szemüveggel akarja kezdeni? Később úgy is rászorul majd. A szemüveg viselését azonban egy iratlan gyári szabály csak hároméves gyári munka után engedélyezi. Ennyi idő alatt, hivatalos beismerés szerint is, megárt a rádiólámpák gyártása.

A lányok alacsony hokkedlin ülnek, mindenfelől áradó, állandó villanyfényben, mely a gyártáshoz szükséges, harmincöt

foktól ötven fokig terjedő melegben, (nyáron is), mely ugyancsak a gyártáshoz szükséges. Ülnek a hokkedlin, sűrűn egymás mellett, csak a bentfentesek előtt érthető csoportokban és csoportjuknak megfelelően végzik a számukra kijelölt mozdulatot. Vannak, akik állandóan két hajszálvékony drótot forrasztanak egybe és vannak, akik ugyancsak hajszálvékony drótokat mákszemnyi lyukakou fűznek át, vagy ülnek egy folyton forgó korong előtt és ennek a mélyedéseibe rakják be és szedik ki a lámpákat. Ez az egyszerűbb munka. Az értelmesebb viszont abból áll, hogy ugyancsak lámpákat raknak különböző műszerekbe, mely ugyan első pillanatra igen komplikáltnak tűnik, de hamarosan kiderül, hogy csak egy-két gombot kell megnyomni meg két-három korongot megcsavarni, kiszedni a lámpát és újat rakni a helyébe. Aztán lehet kezdeni az egészet előlről. Gombnyomás, csavarás, újabb leszedés, újabb felrakás. A munkásnő eleinte úgy képzei, hogy majd később megtanulja miért? De téved. Hogy tudja az okokat, azt nem kívánja tőle senki, a munka menete legkevésbé. Mindenesetre az a felbecsülhetetlen előnye van a drótforrasztás felett, hogyha műszerrel dolgozik, legalább hat-nyolc féle mozdulatot variálhat. Bár ezt valóban csak az értékelheti, aki már a két-három mozdulatból álló munkaformát is végigélvezte, hónapokon keresztül, napi tiztizenkét órában.

A kezdet már csak távoli emlék. Az ember egy napon, anélkül, hogy különös rátermettséget érzett volna, a körülmények kényszerítő hatása alatt jelentkezik a munkásügyosztályon. A kapun ugyan a szokványos feliraton kívül, hogy „Idegeneknek tilos a bemenet“, állandóan lóg egy másik tábla is: „Munkásfelvétel nincs“. Ez azonban megint csak tájékozatlan idegeneknek szól, mert ettől függetlenül gyakran látni sorban álló lányokat az iroda előtti folyosón. Akit bebocsátanak, azt egy idősebb érdeklődő úr kikérdezi élettörténete felől s akinek protektora, vagy jó ösztöne megsúgta, hogy le kell tagadnia iskolai végzettségét, az már remélhet. Továbbmehet egy lépéssel és jelentkezhet az egyik üzemfőnöknél. Csoportos jelentkezésnek megvan az a haszna, hogy az embernek nem kell órákon át ácsorognia az üzemben, egyedül. Mert a főnök, aki az ilyen jelentkezéseknél fokozott intenzitással érzi egy szabályos előszoba hiányát, a hiányt szerény képességeihez mérten igyekszik kipótolni. Elsősorban, ha a legbékésebben ült is a helyén eredetileg, a pillanatban, ahogy a felvételre várók megjelennek, sürgős munkája támad és félórára eltűnik. Majd visszatér egy csomó idegen úr társaságában és azokkal folytat eszmecsere-t. Végül elintéz vagy húsz telefónt, miközben a lányok — ugyancsak az előszoba hiányában — a falnak dőlve ácsorognak. Leülni nem lehet, nemcsak mert üres hokkedli úgysem található, de felvételre várakozás közben gyárszerte amúgy is illetlenségnek számított. Ut esztendő alatt egyetlen esetben akadt egy merész jelentkező, aki a várakozás idejét úgy ütötte agyon, hogy kerített üres ládát és annak tetején ülve újságot olvasott. Ezt a merészséget az üzem olyan mosollyal kísérte, amelyben több volt a megbotránkozás, mint a helyeslés.

Dél előtt tízkor jelentkezés, délután félkettőkor aztán elkezdő-

dik a vizsgáztatás. Ilyenkor derül ki, hogy egy modern üzem az igényeknek milyen skáláját támasztja leendő munkásnőjével szemben. Először is szemvizsgálat alá vetik olymódon, hogy miniatűr betűtípussal nyomtatott szöveget olvastatnak vele. Ha ezt jól olvassa, kipróbálják az írását. Ha helyesírása megfelelő számoltatnak vele. Ha még a hármasszabályra is emlékszik, megkérdik, tud-e gyors-gépirást. (Üzemből gyakran kérnek irodai segitést, így szól a kecsegtetés.) Ha gépírni is tud, megkérdik, tud-e németül, s ha igennel válaszol, megkérdik, beszél-e még egyéb idegen nyelvet. Mindezt természetesen azok után, hogy a legelső fórumnál már rég letagadta, hogy valaha iskolába is járt.

Végül, ha tudása csak annyi, hogy azzal szerencsebb véletlen esetén kezdő gépíró nő lehetett volna havi negyvenért, — elhelyezik drótot forrasztani. Ha pedig annyit tud, hogy — kivált némi gyakorlat után — mint átlag tehetségű kereskedelmi levelező dolgozhatna, helyet kap az intelligensebb munkakörben, elektromos készülékben vizsgálhat rádiólámpát, a magasabb munkafokokául.

Mikor aztán az új lány megkapja a számára kijelölt hokkedlit, fájdalmasan, vagy megkönnyebbülve, de hamarosan rájön, hogy a hármasszabályra, vagy angol tudására aligha lesz szüksége. Szavakat hall röpködni: rácsfeszültség, anódáram, miliamper. De nem kell megijedni az új környezetben senki sem volt tudósabb újone korában. És nem is mind fizika-matematika szakos tanár nő, noha van közöttük az is. De innen kezdve egészen a pilisbcrosjenői sváb parasztlányig minden kategória megtalálható és egy sem mondja hibásan az elektrotechnikai műszavakat.

De ez későbbi tapasztalat. Előbb át kell esni az „újhoz“ intézendő kérdések pontos sorrendjén. Ki hozta be, mi a papája, mit „szok“ csinálni vasárnap? Kiderül ugyanis, hogy kolléganői szempontból roppant fontos, hogy ki hozta be az „újat“. Ha előkelő pártfogója van, jó lesz vigyázni előtte, mert mindent visszamondhat. (A protektor, mint olyan, egyáltalán nem titok. A felvételi kérdőíven, neve vallása mellett nyomtatott rubrika kérdezi: ki hozta be?) De ha az ajánló kevésbé befolyásos úr, akkor nyugodtan alkalmazható a „kitolás“ rég bevált, de annál biztosabb módszere. Ez abból áll, hogy bármi hiba, vagy kellemetlenség adódik munka közben, nyugodtan rá lehet fogni az újra. Úgysem tud védekezni, mert még fogalma sincs a dolgok menetéről. Gyakorlott kolléganői fül még akkor is meg tud különböztetni kétféle változatot, ha az új lány befolyásos urat nevez meg a feladott kérdésre. Ha magabiztosan mondja a pártfogó nevét, akkor jó lesz vigyázni, mert okvetlen személyes ösmerősök. Ám ha bizonytalankodik, akkor a kitolási recept nyugodtan használható, mert csak közvetve juthatott a Nagy Név közelébe. Ebben az esetben a befolyásos ajánló úgyis ragaszkodni fog a gyárszerte közismert íratlan szabályhoz, mely szerint avval, hogy behozta a pártfogásba ajánlottát, minden kötelezettségének eleget tett. Ha két hét múltán véletlen találkozás közben megösméri, és köszön neki: külön esoda.

A papa foglalkozását tartalmazó kérdés is elég jelentős. Az

egész vonalon uralkodik ugyan a „manapság minden lehetséges!“ vezérelve, ennek ellenére ügyvéd- vagy építési vállalkozó papát mindig rosszalva fogad a közvélemény. Az udvarlóra és a vasárnapi szórakozásra vonatkozó kérdések azonban már pusztán kíváncsiságból fakadnak és nem is szolgálnak egyéb célt, minthogy háromtól nyolcig terjedő kézmozdulat unalmát enyhítsék. Később az állandó együttlét ügyis kimeríti ennek a témakörnek a leg-**apróbb** árnyalatait is.

Reggel az ember leül a helyére és végzi az aznapra kirótt mozdulatait. Felállnia nem kell, ha kész van, munkáját elszállítja a napszámos és hoz helyébe újat. De szerencsére mellette ül a társa, még hozzá elég szorosán és minden lehetőség meg van rá, hogy komoly arccal maga elé nézve, (nehogy a fecsegés látszatát keltsé), a legalaposabban megbeszélhesse vele a maga és a másik magánéletét. Ezekből a magánéletből vett mesékből aztán hamarosan meg lehet tudni, hogy a tömegélet önkéntes kasztrendszere itt sem maradhat el. Az egyik réteg a már említett kihalófélében levő asszonycsoport. Egyenes leszármazottjuk a kislány, akit rendszerint tizennégyéves korában hozott be a mama, vagy nagynéni, és aki többnyire kifutói minőségben kezdte pályafutását. Aztán lépést tartva a korrall és divattal, kantáros kötényét és patencharisnyáját felcserelelte fehér munkaköpenyre és selyemharisnyára, egy napon marikürözött körömmel jelent meg és innen már csak **egy lépés a szokított hajig** és a „dajer“-ig. (Annyi mint dauerwelle, azaz „tartós hullám“, gyári nyelvhasználat szerint.) Időközben eltelik pár esztendő, hajdani kifutói szerepéről lehetőleg nem beszél, s ez annál is könnyebb, mert azóta régésrég valami élite csoportban dolgozik, sőt lehetőleg felügyelőnő.

Aztán meg lehet ösmerkedni a hajdani tisztviselőnővel is. Ő az, aki a diplomás hólapátolóval együtt szerepel a köztudatban. Rendszerint többéves irodai múlttal a háta mögött „építettek le“ valamelyik magánégnél. Aztán addig járt befolyásos ösmerősei nyakára, míg azok türelmüket vesztve behozták az üzembe, „természetesen csak ideiglenesen“, és „majd meglátja, milyen könnyű munkára“. Párszor valóban el is hívták irodai kíségetésre a nyári szabadságolások idején, de aztán szépen kintfelejtették a „könnyű munkán“. Közben utána számolt és rájött, hogy anyagilag egyáltalán nem fizet rá a gyári munkára, mert órabéres keresete felér azzal, amit egy szegényes irodában kaphatna. De azért mártír arkifejezését egy pillanatra sem veti le. Hat év múltán is hajlandó megjegyezni, hogy nem bírja a környezetet és lehetőleg magának a körnvezetnek jegyzi meg. Általában két kedvenc meséje van. Az egyik így kezdődik: „tudja, szívem, akkor még megvolt a papa bútorgyára“. A másik érzelmesebb formula: „... abban az időben kezdte eladni az anyám a szőnyeget és az ezüstöt“

Az érettségizett munkás lányt nem szabad vele összetéveszteni, az megint egészen külön kaszt. Pedig a bekerülés körülményei eléggé hasonlítanak. Érettégi után megkéri a papa az egyik igazgatót, akivel üzletileg jóba van, hogy tegyen valamit a kislány érdekében. Az igazgató megígéri, hogy az üzemi felvétel csak

ideiglenes, fő, hogy a kislány bent legyen, a többi menni fog magától. De van, akit nem bánt, hogy kintfelejtették. Hamarosan mindenkivel összekegyeződik, iszik ötoaknak ugyanazon pohárból és örömmel eszi meg a Mancika kétes tisztaságú keze által adományozott süteménydarabot. Két hét alatt neki is van alumínium-lábasa az ebéd idejére, tegnapról maradt főzelékmarradékkal, legfeljebb ezt a lábast otthon „a lány” csomagolta be. Ebédidőben így mesél bizalmasabb köreinek: tudod, a mama eleinte akart adni szalvétát is, de nem kell, mit higgyék, hogy felvágok. És mint viccet: tudjátok, anyámat mi bántja a legjobban? Hogy az egész házban a lány, meg én vagyunk OTI-tagok. Én legfeljebb azon pukkadok, hogy ő még alszik, mikor már nekem el kell jönnöm otthonról. Igaz, hogy minden este hétre fürdőt készít és utána már egyáltalán nem vagyok álmos.

Nem tűnik fel neki, hogy munkája és magánélete között a differencia legalább is szokatlan. Azt sem lehet tudni, hogy a kényszerű asszimiláció hoz-e mélyebb átalakulásokat, vagy egyszerűen a női alkalmazkodóképesség címén kell elkönnyvelni? Tény, hogy a lány, aki tegnap Toscanini-koncerten volt, holnap nyugodtan elfogadja a csikosharisnyás, sokszoknyás Zsuzsika meghívását a főtí búcsúba. Mert Zsuzsika mellette forrasztja a drótot és kollégát megbántani nem szabad.

Persze az ellenkezőjére mindenek sokkal könnyebben kínálkozik példa. Bizonyos, hogy sokkal többen vannak, akik életük kényszerúségeit viselik, de nem vállalják. Ezek nemcsak az asszimiláció kényszerének állnak ellent, de alkalmazkodni sem hajlandók a legszükségesebb mértéken túl. Ha valaki „kintről” való, történetesen hajnali villamoson utazik, tanuja lehet beszélgetéseknek, mikor két hölgy a polgári asszonyélet örök gondját, a cselédkérdést latolgatja. S nem is képzelné, hogy ezek a hölgyek rádiólámpákat gyártanak, talán éppen a legszigorúbb akkordcsoportban. Nappal akkordmunkás, este a cseléddel toporzékoló házikisasszony. Amellett majdnem bizonyos, hogy az otthoni szobalány nem is cserélne kisasszonya nappali munkájával, mert akkordban dolgozni nem kifejezetten kényelmes foglalkozás.

Pedig a gyár legtöbb részén áttértek már erre a munkaformára. Az átalakulás nagy vonalakban úgy történt, hogy egyik napon Bözsike odasúgta Iczukának: lassan dolgozzon, szívem, azt hiszem, itt a stoppoló. És Bözsike nem tévedett. Az egyik oszlophoz dőlve, látszólagos hanyagsággal vadonatúj fehér köpenyben álldogált egy idegen úr. Keze a zsebében, zsebében az óra, melyre észrevétlen pillantásokat vetett, nézdegelés közben. Ez, mint mesélik, egyéni specialitás, a gyár e detektív módszere nem ad külön megbízást, ám a számításokat végző úr, okos pszichológiával jól tudja, hogy az áldozat, ha szemtől-szembe figyelik megnehezíti a kalkulációt: szándékosan lassít. Ha számításai nagyjából már készen vannak, úgyis leül pár percre, szemből a megfigyelt alanyra és elnézegeti még egy darabig, hogyan dolgozik a másik. Ulyenkor a gyárszerte közismert demokratikus szellem valósággal amerikai méreteket kezd ölteni, a kalkuláns és a munkaslány kölcsönösen mondják egymásnak a véleményüket, nem ép a leg-

ideiglenes, fő, hogy a kislány bent legyen, a többi menni fog magától. De van, akit nem bánt, hogy kintfelejtették. Hamarosan mindenkivel összeztegeződik, iszik ötoaknak ugyanazon pohárból és örömmel eszi meg a Mancika kétes tisztaságú keze által adományozott süteménydarabot. Két hét alatt neki is van alumínium-lábasa az ebéd idejére, tegnapról maradt főzelékmarradékkal, legfeljebb ezt a lábast otthon „a lány” csomagolta be. Ebédidőben így mesél bizalmasabb köreinek: tudod, a mama eleinte akart adni szalvétát is, de nem kell, mit higgyék, hogy felvágok. És mint viccet: tudjátok, anyámat mi bántja a legjobban? Hogy az egész házban a lány, meg én vagyunk OTI-tagok. Én legfeljebb azon pukkadok, hogy ő még alszik, mikor már nekem el kell jönnöm otthonról. Igaz, hogy minden este hétre fürdőt készít és utána már egyáltalán nem vagyok álmos.

Nem tűnik fel neki, hogy munkája és magánélete között a differencia legalább is szokatlan. Azt sem lehet tudni, hogy a kényszerű asszimiláció hoz-e mélyebb átalakulásokat, vagy egyszerűen a női alkalmazkodóképesség címén kell elkönnyvelni? Tény, hogy a lány, aki tegnap Toscanini-koncerten volt, holnap nyugodtan elfogadja a csikosharisnyás, sokszoknyás Zsuzsika meghívását a főtí búcsúba. Mert Zsuzsika mellette forrasztja a drótot és kollégát megbántani nem szabad.

Persze az ellenkezőjére mindenek sokkal könnyebben kínálkozik példa. Bizonyos, hogy sokkal többen vannak, akik életük kényszerúségeit viselik, de nem vállalják. Ezek nemcsak az asszimiláció kényszerének állnak ellent, de alkalmazkodni sem hajlandók a legszükségesebb mértéken túl. Ha valaki „kintről” való, történetesen hajnali villamoson utazik, tanuja lehet beszélgetéseknek, mikor két hölgy a polgári asszonyélet örök gondját, a cselédkérdést latolgatja. S nem is képzelné, hogy ezek a hölgyek rádiólámpákat gyártanak, talán éppen a legszigorúbb akkordcsoportban. Nappal akkordmunkás, este a cseléddel toporzékoló házikisasszony. Amellett majdnem bizonyos, hogy az otthoni szobalány nem is cserélne kisasszonya nappali munkájával, mert akkordban dolgozni nem kifejezetten kényelmes foglalkozás.

Pedig a gyár legtöbb részén áttértek már erre a munkaformára. Az átalakulás nagy vonalakban úgy történt, hogy egyik napon Bözsike odasúgta Iczukának: lassan dolgozzon, szívem, azt hiszem, itt a stoppoló. És Bözsike nem tévedett. Az egyik oszlophoz dőlve, látszólagos hanyagsággal vadonatúj fehér köpenyben álldogált egy idegen úr. Keze a zsebében, zsebében az óra, melyre észrevétlen pillantásokat vetett, nézdegelés közben. Ez, mint mesélik, egyéni specialitás, a gyár e detektív módszere nem ad külön megbízást, ám a számításokat végző úr, okos pszichológiával jól tudja, hogy az áldozat, ha szemtől-szembe figyelik megnehezíti a kalkulációt: szándékosan lassít. Ha számításai nagyjából már készen vannak, úgyis leül pár percre, szemből a megfigyelt alánnyal és elnézegeti még egy darabig, hogyan dolgozik a másik. Ulyenkor a gyárszerte közismert demokratikus szellem valósággal amerikai méreteket kezd ölteni, a kalkuláns és a munkaslány kölcsönösen mondják egymásnak a véleményüket, nem ép a leg-

udvariasabb formában. Bár a „stoppoló“ inkább humorizál és elnézően mosolyog, tudja, hogy neki lesz igaza. „Ha többet dolgozik, többet keres“, — olyan kecsegtetés, amellyel mindenképp el lehetett érni a kellő eredményt. Így születik meg az egyéni akkord.

Havonta egyszer osztályértekezlet van a munkásotthonban, ahol a főbizalmi előadásából meg lehet tanulni, hogy a kapitalizmus nem szentimentális, hogy védekeznünk kell a kizsákmányolás ellen, úgy, hogy szakszervezetbe tömörülünk. A valóság pedig így alakul: Bözsike és Ilike becsületesen fizetik a heti negyven fillér tagsági díjat és erősen tiltakoznak a „stoppolási“ rendszer ellen. Am egy napon valami csekélyesség miatt összevesznek, mire Bözsi heti elszámolásában váratlanul két fillér emelkedés mutatkozik óránként. Erre Mancsi méregbe jön s a következő héten már négy fillérrel többet keres óránként, mint a másik, mert meg akarja mutatni, hogy ő is van olyan ügyes. Mire a harmadik héten újra megjelenik a kalkuláns a stopperórával, újabb számításokat végez és nehogy a szabadverseny túlméretesződjen, megalakítja egy-egy csoport keretein belül a „kollektív akkordot“.

Mire a lányok ráeszmélnek az eseményekre, már ki is alakult belőlük a legmodernebb embertípus. Náluk jobban senki sem tudja jobban értékelni a percek fontosságát. „Előre vagyok három perccel, kimegyek kicsit lógni a mosdóba,“ súgják egymásnak időnként. Vajjon van-e még másik foglalkozás, ahol eszébe jut az embernek, hogy három perc olyan időegység, amit fel lehet használni pihenés céljaira.

Igaz, hogy ezek a lopott percek jelentik a nappól a magánéletet. A magánélet a W. C.-be nyíló mosdófülkében zajlik le, ami a nagy látogatottság után ítélve, feltétlen a legkellemesebb hely az épületben. Üres ládákon ülve kényelmesen nekitámaszthatja a hátát az ember a fűtőtestnek, szabadon nevetgélhet, vagy a rádiózenére korecsolyázókat nézheti az ablakon át télidőben. Nyáron pedig ugyancsak az ablakon át kilátni a Dunára és a budai hegyekre s pillanatok alatt beleringatja magát az ember a vasárnapi túra és evezőspartik emlékeibe. Nem beszélve arról, hogy itt futnak össze az összes napihírek. Etus fiújától és Sári lány bundájától kezdve egészen a falra függesztett hirdeteményig, melyen a legközelebbi értekezletre tömeges és pontos megjelenést kér a bizalmi testület. Itt ösmerkedett meg a gyári lány mindazokkal, akik csoportja keretein túl élnek, a démonnal, aki tájékoztat a mulatók szokásairól. az előadónővésszónóval, aki a fűtőtestnek támaszkodva Adyt szaval, a műkedvelő szubrettel, aki kívánatra eljátsza egyik-másik operett tánc- és dalbetéteit. Itt ösmerkedett meg az ember az egész gyárat behálózó kereskedelmi élettel is: kiderül, hogy cukrászsüteménytől kezdve püderig és rúzsig minden kapható. Ha minden órában felbukkan a mosdóban ugyanaz a két arc, akkor feltétlen üzletfelek. Az egyik minden valószínűség szerint manikűrös nő volt „előző életében“, s most részletben, sőt részletre ápolja a kolléganők körmeit. Mire vége az üzemidőnek, a kolléganő körme ugyanúgy virít, mintha

manikürszalónból került volna ki.

Mindezt persze szigorúan üldözik. Nemcsak az üzleti életet, hanem magát a mosdóban való gyakori tartózkodást is. A tilalmak érvényét pénzbüntetések szentesítik. Úgy beletörődtek, hogy már nem is a büntetés tényén, legfeljebb az összeg nagyságán háborodnak fel. Hűsz fillért vállvonogatással intéznek el, de a pengős büntetést már sírás kíséri.

Így telnek a napok a lélektelen munka s a magánügyek számára ellopott percek között, reggel héttől este hatig, vagy sok munka esetén nyolcig. A téli hónapokban sötétben érkeznek, sötétben mennek haza és napközben soha nem jutnak túl a gyárudvaron. Az első időben inkább kilométereket utazik a legtöbb, csak hogy a munka után felmérhetetlen távolságba kerüljön a gyártól. Aztán ahogy múlik az idő, gyengül az ellenállás és egy napon kiköltözik a gyár közelébe. És ettől kezdve, akárcsak Thomas Mann Varázshegyének szanatóriumában, élesen kezd kettéválni a „kint“ és „bent“ fogalma.

Úl az ember a helyén, forraszt, vagy hegeszt, vagy csavarja a korongot. Reggel hétkor már az ebédidőt várja és félnégy után azt számolja, mikor lesz este. Csütörtökön a közelgő szombatnak örül, (akkor csak délig van üzemidő). Szent Istvánkor pedig már szemrebbenés nélkül meg tudja mondani, milyen napra esik karácsony. A tömegirigység tárgya az öltözőbeli takarítónő, aki azontúl, hogy kisöpri az öltözőt és megtisztítja a rezet, egész nap olvashat és kézimunkázhat, főnöki és felügyelői asszisztencia nélkül. Ha valaki ebből azt a lélektani következtetést akarná levonni, hogy mindez a nők titkos vágya „vissza a főzőkanálhoz“, annak meg kell jegyeznünk, hogy ez a vágy egyáltalán nem titkos. Ez a vágy heves és nyílt.

Ha időnként arról olvasnak, hogy a Dolgozó Nő nyilatkozik, vállat vonnak és nem értik. A dolgozó nő fogalma nem a munkásnő életkörülményeiből van megszerkesztve. A gyári lányok minden kasztrétegződése fölött van egy mindenki számára közös vágyódás: kimaradni! Időnként történik is ilyen szenzáció s a gyári lányból, akit egy háromszázpengős orvos vagy mérnök vett el, legendás alak válik. Mert a háromszázpengős jövedelem társadalmi szintjén akár már „dolgozó nő“ is lehet valaki . . .

Mátrai Olga

.....

Az ember a földfelület terméke. Ez nemcsak azt jelenti, hogy ennek a földnek a gyermeke, porának pora, hanem azt is, hogy a föld teremtette őt meg, célokat tűzött ki eléje, amelyek eléréséhez olyan akadályokat kellett leküzdenie, amelyek testét megedzették, szellemét kiélesítették.

A művészet az ember legfenségesebb hivatása, mert a gondolkodásnak az a gyakorlása, mely a világot megérteni és megérteni kívánja. (Rodin)